

III: Sintaxi

La sintaxi ocupa els volums II i III de la *GCC*. El segon volum comença amb *L'oració* (cap. 1) de M. Lluïsa Hernanz. Després de revisar les diverses perspectives que se li han aplicat, nocional, distribucional i formal, l'autora adopta aquesta última, tal com ha estat introduïda i desenvolupada fonamentalment pel generativisme, segons la qual l'oració s'estructura al voltant d'un SN i un SV. Considera el predicat com a eix essencial, perquè el verb és la peça que conté temps, aspecte i concordança, que són els elements cohesionadors de l'oració, i recorre a l'eHipsi per explicar aquelles oracions mancades d'algun dels seus elements en el moment de l'execució.

El cap. 2, *Les funcions sintàctiques* d'Aurora Bel repassa els papers temàtics associats amb els arguments de l'oració, concepte més aviat semàntic, per passar a detallar les funcions pròpiament sintàctiques dels arguments, imprescindibles dins l'arquitectura de qualsevol oració —subjecte, complement directe, complement indirecte, complement de règim (amb preposició condicionada pel verb)— i finalitzar amb els complements adjunts, com a elements prescindibles.

Partint de les funcions del llenguatge de Roman Jakobson, en el cap. 3 *L'enunciació i la modalitat oracional* Lluís Payrató intenta enfocar l'oració des d'aspectes pragmàtics, fent la diferenciació entre els conceptes clàssics de dixi i modalitat i arribant als actes de parla d'Austin i Searle. Les marques expressives de la modalitat, com ara l'entonació i el mode verbal, conclouen la digressió a través de moments de la lingüística del segle xx.

Enric Vallduví formula un magnífic assaig sobre *L'oració com a unitat informativa* (cap. 4), que divideix en dues parts. En la primera part estableix les relacions lineals estructurals de l'oració, amb tres posicions fonamentals per als elements oracionals, posicions canòniques internes i posicions perifèriques de dislocació, a l'esquerra (per ell anomenada sinislocació) i a la dreta (o dextra-locació), i adopta l'ordre VOS (verb-objecte-subjecte) com a ordre canònic per al català. En la segona part estableix les relacions de rema i tema i les connecta amb les posicions de la primera part: el rema va en el nucli oracional, mentre que el tema sol aparèixer en les posicions de dislocació, preferentment sinislocat. També inclou precisions entonatives, com ara que el cim tonal recau en el rema. Acaba el capítol amb el tema de l'eHipsi, referit als elements absents, que mai corresponen a complements argumentals, atès que aquests han d'ésser com a mínim representats per pronoms febles, inclosa la concordança, que ve a ser com un pronom feble corresponent al subjecte.

Núria Martí i Girbau en el cap. 5 *El SN: els noms* parteix de la classificació clàssica en noms comuns i propis: entre els primers es distingeixen també els comptables i de massa, els concrets i abstractes, els individuals i col·lectius. Defineix les funcions dels SNs com a arguments i com a predicats (en les oracions copulatives), i també com a adjunts o apositius. El capítol acaba amb les nominalitzacions, i conté indicacions sobre l'ús correcte de l'article personal (amb noms propis).

Júlia Todolí descriu *Els pronoms* (cap. 6) amb força encert. Parteix d'una classificació dels pronoms en forts, clítics i buits (sense realització fonètica) i del supòsit que allò que es pronominalitza sempre és un tema. Tot i que inclou dins de la categoria dels pronoms els personals, els neutres, els clítics, els adverbials, els quantificadors, els relatius, els interrogatius i les proformes díctiques, ací només vol ocupar-se dels personals, els clítics i els adverbials. Partint d'una crítica de les gramàtiques catalanes (tant tradicionals com estructurals) perquè descriuen exclusivament la forma i la funció sintàctiques, sense tenir en compte la interpretació, l'autora ens mostra les fronteres sintàctiques de la pronominalització: descriu en quins contextos és obligatori substituir el tema per una expressió anafòrica i presenta les restriccions sintàctiques de la pronominalització. Hi ha una descripció molt detallada dels clítics *en*, *hi* i *ho*. El capítol conté molts esquemes en forma de quadre, amb classificacions i exemples, que en faciliten la lectura. Tots els exemples d'aquest capítol amb noms propis corresponen a la variant occidental i van sense article personal.

Els capítols 7 i 8 tracten dels mots que tenen la funció principal d'especificadors del nucli del SN i que tenen el valor semàntic d'operadors. En el capítol 7 *Els determinants* Josep M. Brucart presenta tots els aspectes relatius a la determinació dels SNs, referint-se fonamentalment a l'article

definit (l'indefinit més que article és considerat un quantificador i serà per tant tractat en el capítol següent), així com als pronoms personals, els demostratius i els possessius. La descripció va acompanyada d'un seguit de quadres que complementen la lectura molt gràficament i sobretot, en el cas de l'article, es refereix amb deteniment a les diferències dialectals. El capítol 8 *La quantificació*, de Josep M. Brucart junt amb Gemma Rigau, parteix d'una caracterització lògica de la quantificació, amb tres elements fonamentals: l'operador, la variable i el restrictor o domini. Si diem algú, l'operador és l'existència de com a mínim un element (operador existencial), la variable és x (no es tracta de ningú en concret) i el domini són persones. El capítol se centra en l'estudi dels quantificadors que funcionen com a nucli o especificador del SN, és a dir, els numerals, quantitatius, interrogatius i exclamatius. Cap al final del capítol s'introdueixen els quantificadors de grau (per ex. els comparatius) i els anomenats focals, que focalitzen un constituent oracional, com ara només o sols. Els autors acaben descrivint l'abast dels sintagmes quantificats, és a dir, l'àmbit dins el qual un sintagma quantificat exerceix la seva influència sobre altres elements (sol coincidir amb l'oració en què apareix el quantificador). Com en el capítol anterior, hi ha també diversos quadres il·lustratius i referències a diferències dialectals.

Toni Badia (cap. 9) descriu *Els complements nominals*, que classifica en complements argumentals (seleccionats o regits pels noms; semànticament solen denotar algun participant de l'acció) i complements adjunts o modificadors (expressen circumstàncies externes a la denotació del nom). No tots els noms duen complements argumentals, sinó fonamentalment els noms predicatius (expressen estats, processos o esdeveniments), que solen derivar-se d'un verb (ex. destrucció), o d'un adjectiu (ex. utilitat); certs noms no predicatius també poden dur complements argumentals, com ara els relacionals (ex. pare), els derivats agentius (ex. productor), instrumentals (ex. rentadora), resultatius (ex. producte). Les classes sintàctiques dels complements del nom són els sintagmes preposicionals, els adjectius, les oracions de relatiu, les oracions completives, així com les construccions de participi. Al final del capítol es fa referència a l'ordre dels constituents dins el sintagma nominal. És interessant de remarcar que la majoria d'exemples procedeixen del *Tractatus Logico-Philosophicus* de Wittgenstein.

En *L'adjectiu i el sintagma adjectival* (cap. 10), M. Carme Picallo Soler presenta els adjectius atributius o modificadors del nom, i deixa de banda els predicatius. Els classifica en qualificatius, de relació i adverbials, classificació que fonamenta en factors interpretatius i sintàctics. Partint de Dixon (1982) els adjectius qualificatius són classificats en diverses classes semàntiques: de dimensió, de propietats físiques, de velocitat i posició, d'edat, de color i forma, de caràcter, d'avaluació. L'establiment de classes és important, perquè aquestes condicionen la posició dels adjectius en relació amb el nom, així com l'ordre dels adjectius, quan n'hi ha més d'un. Els adjectius qualificatius també poden dur complements (per ex. orgullós del seu fill) o adverbis, com a (54c) *una persona cruelment serena*. Els adjectius de relació, que solen derivar-se de noms, poden expressar relacions argumentals amb el nom o bé poden ser classificatoris. En el primer cas, també s'estableix un ordre entre ells: per ex. l'adjectiu que expressi tema o pacient precedirà l'adjectiu que expressi l'agent, com a (86c) *la producció cafetera nicaragüenca*.

La preposició i el sintagma preposicional (cap. 11) per Pelegrí Sancho Cremades, apartant-se dels criteris tradicionals, divideix les preposicions en transitives i intransitives, segons que tinguin complements explícits o implícits. Des d'un punt de vista fonètic les divideix en àtones i tòniques, i des d'un punt de vista formal, en simples, compostes i locucions prepositives. Té en compte la sintaxi del sintagma preposicional: les preposicions solen construir-se amb el cas oblic (ex. *contra mi*) i admeten pocs especificadors (ex. *precisament de Girona*). Quant a les funcions del SP, les presenta en forma de llista relativament desordenada, que inclou complements locatius, temporals, comitatius i instrumentals, de manera, però també els complements de règim verbal, l'objecte indirecte, el directe animat, predicatius, etc. Descriu amb força profunditat aspectes d'ús que han suscitat solucions de vegades divergents en la normativa, com ara la caiguda de certes preposicions davant de mots interrogatius, davant que, o davant d'una altra preposició. Una cinquena part del ca-

pítol està dedicada a per i per a (davant els noms, per expressa la causa i per a la finalitat), en el tractament de les quals davant d'infinitiu s'inclina a rebutjar la proposta de Fabra (segons la qual tant per com per a són possibles per expressar «el fi o l'objecte de l'acció expressada per un verb anterior», però per a és bandejada «davant un verb en infinitiu que depèn d'un altre verb que expressa una acció voluntària») i a acceptar-ne d'altres com la de Coromines i de Solà (els quals tendeixen a recomanar l'ús de per davant dels infinitius, atesa la dificultat de caracteritzar els «verbs d'acció voluntària»).

Amb *L'adverbi* (cap. 12), Àngel López i Ricard Morant, partint de la crítica contra la gramàtica tradicional (de la qual només se salva Fabra), per haver inclòs massa elements dins la categoria de l'adverbi, es proposen refer-ne la categoria amb una definició relativament nova, que dona cabuda només als adverbis de manera, i que conjumina tres criteris: formal (invariabilitat), sintàctic (complementaritat circumstancial) i semàntic (manera). La conseqüència és que només els adverbis formats amb el sufix *-ment* són considerats adverbis genuïns. L'article conté una gran quantitat de classificacions, no totes del tot convincents. Així, l'anomenada categoria dels adverbis argumentals, que es divideixen en triargumentals, biargumentals, monoargumentals i zeroargumentals, és discutible, perquè moltes de les distincions que s'estableixen semblen ser més aviat atribuïbles al contingut semàntic del verb i a la seva estructura argumental, tot i que els autors rebutgen aquesta solució. Raons d'espai no ens permeten allargar-nos més en aquesta idea, però voldria només il·lustrar el que dic amb un exemple. No resta clar per què àvidament és considerat biargumental en l'exemple (45) *Els nens menjaren àvidament l'entrepà*, mentre tímidament és considerat monoargumental en l'exemple (46) *Els nens menjaren tímidament l'entrepà*, i parcialment és considerat zeroargumental en (48) *Els nens menjaren parcialment l'entrepà*. Al meu entendre, en els tres casos l'entrepà acabarà a la panxa dels nens; la diferència rau en la manera com els nens se'l mengen, i l'impacte que l'avidesa o la timidesa o la parcialitat puguin exercir sobre l'entrepà és molt relatiu, i com a mínim poc clar. Es més, precisament en el darrer exemple, en el qual l'adverbi és qualificat de zeroargumental, és on l'argument l'entrepà es veu més afectat, atès que segurament només una part acabarà sent engolida pels nens. Moltes d'aquestes classificacions necessiten anàlisis més aprofundides. D'altra banda, hi ha distincions reconegudes universalment dins la lingüística, que són encertades i necessàries, com ara els adverbis orientats cap al subjecte enfront dels adverbis orientats cap al predicat, o els adverbis d'acte de parla. Finalment, els autors fan referència als adverbis «primitius», no derivats d'altres mots, i que segons la definició inicial havien quedat exclosos. Es tracta de mots situacionals en l'espai, el temps i l'avaluació. La posició un xic ambivalent dels autors envers tots aquests adverbis situacionals consisteix a acceptar que són relativament marginals en relació als tres criteris establerts.

En el capítol 13, anomenat *El SV, I: verb i arguments verbals*, Joana Rosselló torna a analitzar temes que ja s'havien presentat més amunt, com ara la predicació enfront de l'atribució, les diferències entre arguments i adjunts, la transitivitat i la intransitivitat, però ho fa amb més aprofundiment, tenint en compte tant els condicionaments semàntics per a la classificació dels verbs com les estructures sintàctiques realitzades en els arguments. Un dels temes més interessants és el tractament dels verbs inacusatius, perquè estableix una continuïtat, no reparada fins ara segons l'autora, entre les teories gramaticals de caire generativista més modernes i la gramàtica del català segons ens fou presentada per Pompeu Fabra. Des de ja fa anys la majoria de teories distingeixen entre verbs intransitius de debò (també anomenats inergatius, ex. badar), i verbs intransitius inacusatius (p. e., arribar), que tenen molts punts de contacte amb els transitius. Avui en dia es considera que el subjecte de verbs com arribar, que sol anar posposat (com en l'exemple de Fabra, *Ha arribat un parent meu*), correspon a un complement directe més que no pas a un subjecte; per això diem *No n'he agafat gaires*, i *N'han arribat (dos)*, on veiem que el transitiu agafar i l'inacusatiu arribar es comporten semblantment pel que fa a la pronominalització dels seus arguments; en canvi, no es considera gramatical **En baden (quatre)*, perquè badar és un intransitiu de debò. (No obstant això, en el 13è Col·loqui de l'AILLC, Antoni Picornell presentà dades que relativitzen aquesta diferència su-

posadament categòrica entre els inacusatius i els inergatius.) Segons l'autora, Fabra reconeix que en l'exemple *Ha arribat un parent meu*, tot i que hi ha concordança de nombre i persona entre el verb i un parent meu, el SN apareix, en paraules de Fabra, «darrera del verb com una mena de complement d'aquest». L'autora considera que la marca formal més inequívoca, per poder classificar un verb com a transitiu, és el clíctic acusatiu. Tot i això reconeix que els límits entre les classes no són sempre categòrics, entre d'altres coses, perquè hi ha verbs transitius que podem fer servir sense complement directe explícit (ex. menjar) i d'altres (ex. espantar i altres causatius), que per aparèixer sense complement requereixen certes condicions pragmàtiques. Tracta també diverses alterances d'ús entre certs tipus de complements, com ara entre el complement directe i l'indirecte (ex. molestar) o entre el complement directe i el complement de règim (ex. apel·lar). És important de remarcar que també analitza moltes diferències dialectals en l'ús de certs verbs, fent referència fonamentalment al dialecte mallorquí.

Així com el capítol 13 s'ocupa de la predicació verbal, és a dir d'aquells predicats que tenen com a nucli un verb, el capítol 14, *El SV, II: la predicació no verbal obligatòria*, de Joan-Rafael Ramos s'ocupa d'aquells predicats, el verb dels quals no comporta gaire contingut semàntic (com ara els copulatius i els anomenats quasicopulatius) i que apareixen a l'entorn d'un adjectiu, nom, adverbi, etc., és a dir, són atributs. Després d'una caracterització dels tipus de verbs que duen atribut, l'autor passa a una discussió molt detallada dels usos de ser, estar i haver-hi, tot i indicant aspectes dialectals d'ús (amb una certa tendència a detenir-se més en l'occidental) i referint-se detalladament a la normativa, i a aquells punts que, no havent estat normats per en Fabra, tendeixen a presentar solucions diverses segons els parlants i els autors. Aquestes diferències no responen només a la gran diversitat dialectal, sinó també a interpretacions individuals de la normativa i a ultracorreccions, però també a interferències del castellà. Aquesta part la conclouen un seguit de quadres il·lustratius dels usos més bàsics dels verbs ser, estar i haver-hi. Basant-se en la diferència entre predicació primària (bàsica, constituïda per un element imprescindible, com ara alta a (4a) *La Maria és alta*) i predicació secundària (prescindible, s'estableix en relació amb el verb que constituïria la primària, com ara cansada a (4c) *La Carme ha arribat cansada*), el capítol acaba amb la classificació i descripció dels complements predicatius, segons que vagin referits als subjectes o als complements (directes o d'altres), i dels verbs amb els quals es relacionen.

Gemma Rigau en el capítol 15 *Els complements adjunts* torna a introduir la diferenciació entre arguments i complements adjunts, per passar a distingir els diferents tipus d'adjunts: d'una banda, els adjunts oracionals (no van referits al predicat directament, sinó que emmarquen la predicació), i de l'altra banda, els adjunts al predicat o complements circumstancials segons la tradició gramatical, que constitueixen el tema central d'aquest capítol, i que són al seu torn classificats essencialment en comitatiu, instrumental, benefactiu, final, locatiu i de quantitat. Finalment, hi ha els adjunts qualificatius, que l'autora divideix en complements de manera i predicatius. Un dels aspectes més valuosos d'aquest capítol és que per a tots els complements adjunts l'autora intenta donar una definició de la seva legitimació, és a dir, quins són els condicionaments tant sintàctics com semàntics que permeten la seva ocurrència. Així, per exemple, el comitatiu s'explica sobre la base de la distinció entre predicats atomistes (ex. tenir galteres) i predicats holístics (ex. fer el sopar): un comitatiu com amb la Maria només és compatible amb predicats que accepten la darrera interpretació, és a dir, que es poden predicar d'una pluralitat globalment, com ara (19a) *El Pere farà el sopar amb la Maria*, però no (19g) **En Pere té galteres amb la Maria*. Per això «només els predicats amb capacitat per predicar holísticament d'una pluralitat legitimaran aquest tipus de complement». El predicat que dugui un instrumental «des del punt de vista sintàctic, ha de ser un predicat transitiu i, des del punt de vista semàntic, ha de poder seleccionar un subjecte que pugui ser interpretat com una causa agentiva». Amb el complement de mitjà (o matèria) el verb també ha de ser agentiu. Seguint Branchadell (1992) afirma que «els predicats que admeten un benefactiu expressen transicions, com obrir, pintar o recitar, però no poden ser estatius, com saber». A més, l'objecte directe del verb ha de ser present en l'oració, de manera que **En Pere li recita cada matí* no és acceptable, però s'hi

torna tan bon punt expressem un objecte directe com poemes. De totes maneres, sí que es pot prescindir de l'objecte la porta a (26a) *En Pere obre la porta als amics*, tot i que als amics és un benefactiu, cosa que l'autora no comenta. És interessant la seva proposta que les construccions locatives existencials, com (30a) *En aquesta coral hi canten nens*, són construccions inacusatives, tot i que, com ella mateixa diu, aquest tipus de verb (p. e.: cantar) no pertanyen a la classe dels predicats inacusatius. Per recolzar aquesta afirmació recorre al ribagorçà i a altres parlars de català nord-occidental, en els quals el verb de (30a) apareix en singular, sense concordar amb nens. Menys convincent és l'intent d'equiparar construccions com *Aquest llibre valia trenta euros*, que contenen complements de quantitat o grau seleccionats pel verb (com ací trenta euros), amb les construccions locatives, adduint l'argument que «la funció del sintagma quantificador seleccionat pel verb és situar l'argument verbal en una escala». Els predicatius orientats cap al subjecte poden coaparèixer amb verbs transitius d'acció, però si el verb és intransitiu o inacusatiu també legitimarà un predicatiu orientat cap a l'element que fa de subjecte de l'oració. Els predicatius orientats cap a l'objecte directe queden legítims en construccions amb verbs que comportin un canvi d'estat en l'objecte. També hi ha restriccions pel que fa al valor semàntic dels mots que poden aparèixer en la posició de predicatiu: tant els referits al subjecte com els orientats cap a l'objecte han d'expressar propietats contingents, com pàl·lida o malalta, però no inherents, com infantil o uropea. De totes maneres, jo crec que s'hauria d'esmentar que el context pot convertir en contingents adjectius que classificaríem com a inherents, com uropea o catòlica, en els exemples (inventats per mi) Després de la reunió, la Maria va tornar a casa més uropea o més catòlica. És a dir els límits entre les classes són més fluids d'allò que la lectura del capítol podria indicar.

En el capítol 16 Anna Bartra Kaufmann descriu *La passiva i les construccions que s'hi relacionen*. El concepte central per a aquesta autora i que dona unitat al capítol és el d'impersonalització, que es pot aconseguir tant mitjançant la tematització discursiva de l'argument tema o pacient com mitjançant la supressió de l'agent de l'oració. És aquesta segona estratègia amb les seves diverses manifestacions la que l'autora tracta en aquest capítol. Primerament es refereix a la passiva perifràstica o passiva amb ser, en la qual es pot ometre l'agent i que presenta moltes restriccions sintàctiques i semàntiques, així com diferències dialectals i contradiccions en la descripció normativa; a tot això atribueix l'autora el poc ús que se'n fa actualment. A mi no em sembla que la manca de claredat en l'ús sigui la raó del creixent desús d'aquest tipus de passiva: les restriccions de la passiva perifràstica són més clares dins de la gramàtica del castellà, i no obstant això, aquesta construcció també hi és poc utilitzada avui en dia, potser fins i tot menys que en català. Aquells casos en què el subjecte és inespecífic permeten que aquest s'hi pugui suprimir mitjançant el pronom es, que, segons l'autora, avui en dia és la forma més usual per a expressar la impersonalització. Hi ha variació dialectal quant a la concordança del verb i del SN, que no sol produir-se en el dialecte nord-occidental. També tracta les estratègies d'impersonalització a través de la flexió verbal: amb el subjecte ellíptic, amb el verb en tercera persona de plural, amb la segona persona de singular, molt usual en el llenguatge col·loquial, amb la primera persona del plural, i amb la tercera persona del singular com ara diu que. El capítol acaba amb la discussió de la forma hom, que «és una construcció arcaïtzant molt poc usada», i sempre en llenguatge formal escrit.

El tercer volum de la *GCC* comença amb el capítol 17 *La coordinació* d'Enric Serra i Alegre i Manuel Prunyonosa i Tomàs, en el qual, basant-se sobretot en Dik (1968), els autors plantegen «el caràcter gairebé universal del procediment» i que per tant «en la coordinació serà difícil de trobar fets específics» d'una llengua determinada. Després de contraposar coordinació i subordinació, tendint a incloure la juxtaposició dins la primera, i de referir-se al significat limitat de les partícules i de les conjuncions, passen a diferenciar entre la coordinació d'oracions i la coordinació de fragments d'oració, anomenada sintagmàtica. Estableixen les condicions gramaticals de la coordinabilitat, és a dir, les condicions fonamentalment estructurals dels constituents coordinats, així com les condicions semàntico-pragmàtiques. És curiós l'enfocament, seguint López (1994), que diu que hi ha «requisits que l'ordre natural planteja a la coordinació». Es tracta d'un seguit de pressupòsits de

tipus lògic, o potser podríem dir de lògica natural, és a dir la lògica aplicable a les llengües naturals, tal com l'havien enfocada els propulsors de la semàntica generativa de finals dels anys 60. Diferencien i descriuen els diferents tipus de coordinació, copulativa, disjuntiva i adversativa, i es refereixen a l'el·lipse contextual i sobretot gramatical, mitjançant la qual apareixen categories buides, i que pot presentar diferents característiques, segons que l'element el·líptic sigui el verb (buidament), tot el SV, o tota una oració interrogativa indirecta, llevat del mot *qu-* (truncament). Al final del capítol es tracten les connexions pragmàtiques i discursives de la coordinació.

El capítol 18 *La subordinació* de Xavier Villalba presenta una visió general del tema de la subordinació. Parteix de la definició jesperseniana que «una oració subordinada és una oració que apareix com a constituent (argument o adjunt) d'una altra oració» i adopta la classificació tradicional, malgrat remarcar algunes inconsistències, d'oracions subordinades substantives (o completives), adjectives (o relatives), adverbials circumstancials (o pròpies: de temps, lloc i manera), i adverbials no circumstancials (o impròpies: causals, comparatives, condicionals, concessives, consecutives i finals). Esmenta que les causals, concessives i consecutives han estat objecte de diverses anàlisis, de manera que uns autors les han considerades subordinades, altres coordinades, i encara hi ha qui els ha constituït una nova categoria intermèdia (les interordinades), i presenta arguments a favor del seu estatus de subordinades. Les marques formals de la subordinació són els subordinants—bàsicament les conjuncions *que* i *si*, els relatius i els interrogatius—el mode verbal, especialment els contrastos entre indicatiu i subjuntiu—el primer, com a mode de la assertió i el segon, de la no-assertió—així com les formes no-finites del verb, infinitiu, gerundi i participi. El capítol acaba amb la contraposició entre el discurs directe i el discurs indirecte.

En els capítols següents es passen a analitzar més detalladament cada una de les oracions subordinades. Sebastià Bonet presenta *Les subordinades substantives* en el capítol 19, donant-ne primer una classificació sintàctica, segons que vagin seleccionades pel verb, un nom o un adjectiu; l'autor tracta també qüestions de variació que entronquen amb la normativa, com ara el rebuig que sol fer la normativa en contra de moltes de les preposicions de règim anteposades a l'oració substantiva; la presència de les dites preposicions, cada vegada més estesa en la llengua actual, seria deguda a la pressió de l'espanyol. També considera la pronominalització mitjançant sobretot *ho*, *hi* i *en*. En segon lloc en dona una classificació semàntica, segons el significat del predicat al voltant del qual ocorren. Té en compte criteris que es comencaren a introduir en la lingüística descriptiva a inicis dels anys 70, com ara el valor de veritat de l'oració substantiva, així com el valor asseverat o pressuposat (aquí trobo a mancar referències anteriors a l'any 1988, que, tot i que anaven més aviat dirigides a estudis del castellà, han estat aplicades força literalment al català en estudis com el de Pérez-Saldanya, 1988). Hi ha una apreciació sobre «diferències d'ordre informatiu o pragmàtic reductibles a l'oposició tema vs. rema», que ha anat penetrant en les descripcions del mode en català i que no em sembla del tot encertada. Les classes semàntiques de predicats proposades són els semifactius, assertius, factivo-emotius, volitius i dubitatius. La relació entre aquestes classes i el mode gramatical serà tractada amb més deteniment en el capítol 25. Aquí voldria destacar només el que es diu sobre els predicats semifactius. L'autor suposa que «l'indicatiu és el mode propi de les subordinades dels predicats semifactius». Però en «determinades construccions de modalitat negativa la subordinada pot anar en subjuntiu». Això fa «com si la subordinada es tematitzés per oposició al caràcter marcadament remàtic del predicat». Segons l'autor, l'exemple (90a) *En Pere no sabia que hi haguessis anat* hauria d'il·lustrar aquesta afirmació. Però (90a) pot ser perfectament la resposta d'una pregunta com: ¿Què no sabia en Pere? o ¿Què és el que en Pere no sabia? El rema de la resposta (90a) seria la subordinada, i el predicat semifactiu junt amb el seu subjecte seria temàtic. Crec que, en aquesta línia d'anàlisi que està sent adoptada per diversos autors, es confonen les nocions de pressuposició i de tema (informatiu). Una part de la informació es pot «embalar» com a remàtica en relació amb un predicat determinat, com aquí la subordinada substantiva quan (90a) constitueix una resposta a la pregunta de més amunt; però al mateix temps la proposició expressada per la subordinada pot ser ja coneguda i possiblement acceptada com a vertadera per l'emissor

i/o l'interlocutor. Finalment, el capítol tracta l'alternança amb subordinades d'infinitiu. Hi ha exemples que em semblen dubtosos, com ara el (174a) *La Maria_i aprecia/celebra/deplora/lamenta que t_i sigui/hagi estat tan forta*, amb coreferencialitat entre els subjectes dels dos predicats, que l'autor dóna per acceptable amb la forma verbal finita. Curiosament, els exemples semblen ser inventats, perquè a diferència de la majoria dels altres autors, no dóna cap font o referència d'on han estat extrets. L'autor s'expressa de vegades amb un llenguatge que resulta un xic difícil d'interpretar, sobretot per raó de la introducció de termes que no es defineixen, com ara «caràcter intensional», que no es definirà fins al capítol 25, o expressions no usuals en cap tradició gramatical, com ara quan parla del «protagonista del dir»: atès que l'autor s'està referint a «verba dicendi», el lector no sap si es tracta del locutor de l'enunciat o de l'argument extern/agent del predicat de l'oració; l'ús de la terminologia estàndard tindria l'avantatge que el lector, si més no, l'ha anat aprenent en els capítols previs.

Quant a la resta de subordinades, les construccions amb verb no finit, concretament en infinitiu, són tractades en el capítol 20 *L'infinitiu*, d'Àlex Alsina. El subjecte d'aquestes construccions pot ser lliure o controlat (coreferent amb un element de l'oració subordinant). L'autor tracta també els diferents tipus de nominalitzacions de l'infinitiu i acaba amb l'infinitiu no subordinat. Remarca que la llengua no accepta l'infinitiu en lloc de l'imperatiu amb subjecte de segona persona del plural (construcció típica del castellà, i que en català és bandejada explícitament per la normativa), i per fi tracta d'un infinitiu de creació recent, que anomena «metadiscursiu» i que en anàlisis anteriors ha estat anomenat «de recapitulació», molt utilitzat en el llenguatge radiofònic.

El capítol 21, de Joan Solà descriu *Les subordinades de relatiu* des d'una perspectiva que es podria considerar tradicional. L'autor reconeix que la teoria ha produït molts arguments que ens haurien de fer reconsiderar la majoria d'opinions, com ara la naturalesa de que, tradicionalment considerat pronom relatiu, però en anàlisis més actuals, conjunció, tot recalcant tanmateix que la finalitat de la *GCC* és «la descripció de la llengua més que no pas les interpretacions teòriques». D'acord amb aquesta exigència, parteix de divisions clàssiques entre relatius amb antecedent explícit i relatius amb antecedent implícit, així com entre relatives especificatives i explicatives, però s'aproxima amb molt bon criteri a diversos problemes que la gramàtica normativa no té encara prou resolts, com ara la forma dels pronoms relatius (molt clarament il·lustrada amb quadres resumidors), les construccions amb antecedent neutre i d'altres amb pronom de represa.

Les construccions causals i les finals són tractades per Amadeu Viana i Jordi Suïls en el capítol 27, com a pertanyents a les subordinades adverbials. No hi tinc res a objectar llevat de la naturalitat discutible d'alguns exemples, com ara el (80) *Les flors per adornar el Jordi el menjador són a la taula*, en el qual la presència del subjecte lèxic posposat s'addueix com a criteri en favor d'un adjunt en entorns nominals i no d'un adjunt final. Curiosament, en aquest capítol tampoc no hi ha referències per als exemples. *Les construccions condicionals i les concessives* són tractades en el capítol 28 per Vicent Salvador. Tot i que són incloses en l'àmbit de la subordinació (les subordinades adverbials no circumstancials), l'autor reconeix que són limítrofes amb la coordinació. Es fa una distinció fonamental entre condicionals centrals i perifèriques, distinció que és fruit de les darreres dècades de recerca, sobretot pragmàtica; la gramàtica tradicional només es referia a les primeres. En les centrals s'estableix una «relació entre els continguts de dos enunciats assertius, un dels quals és, en el món alternatiu hipotetitzat, causa de l'altre,» com en l'exemple (27) *Si ens arriba la factura de la compra, la pagarem*. En les perifèriques, més pròpies dels usos discursius, la condicionalitat s'estableix «no tant entre continguts com entre expressions, elements textuals, inferències epistèmiques o actes de parla amb una força il·locutiva particular,» com en l'exemple (53a) *Si tens fam, al rebost hi ha un cuixot sencer*. De totes maneres, la distinció no és sempre tan clara com l'autor pretén, cosa que es pot entreveure si tenim en compte que la pagarem del exemple 27 no és necessàriament una asserció, sinó que més aviat té força il·locutiva comissiva (pròpia de prometes).

Les construccions adjuntes en gerundi i participi són tractades en el capítol 29 per Avel·lina Suñer. Aquestes construccions poden ser adjuntes de dos tipus, circumstancials (adjuntes del pre-

dicat) o oracionals (adjuntes lliures). L'autora remarca que l'ús del gerundi és objecte de confusió, també dins de la normativa, especialment el gerundi de posterioritat, el qual constitueix un dels temes per a mi més rellevants d'aquest capítol. Segons l'autora, el gerundi és una forma atemporal que té inherentment aspecte duratiu i «l'esdeveniment duratiu expressat pel gerundi s'interpreta com a simultani al de l'oració principal». No obstant això, hi ha gerundis d'anterioritat i de posterioritat. D'aquests darrers només s'haurien de bandejar aquells que expressen posterioritat total, quan les accions expressades pel gerundi i pel verb principal no tenen cap coincidència en el temps. En canvi, seguint Ruaiç, l'autora proposa que sí que són acceptables «els gerundis de quasi-simultaneïtat o de posterioritat immediata» («si el gerundi fa referència a un fet que en part es desplega temporalment sobre l'últim tram de l'esdeveniment expressat per la principal»).

Les construccions comparatives i les oracions consecutives (cap. 30), redactat per Abelard Saragossà, es refereix a oracions que no són subordinades, però que en general les gramàtiques no saben com classificar i acostumen a col·locar al final, després de l'estudi de les classes de mots i de l'oració composta. Els elements fonamentals de les comparatives són, segons l'autor, un antecedent (que conté una incògnita, i que és el terme comparat) i un consegüent (o coda, que és conegut pel receptor i que és el terme comparador). Em sembla discutible que l'interlocutor (ací anomenat receptor) hagi d'estar informat sobre el consegüent: En una frase com (4a) *Ha portat més nous que castanyes*, és molt probable que l'interlocutor no sàpiga la quantitat de castanyes que ha portat. Tant es poden comparar entitats com situacions, i l'autor dóna una tipologia semàntica de les construccions comparatives, que poden ser d'igualtat o desigualtat, i ambdues qualitatives o quantitatives. També tracta de la naturalesa sintàctica del constituent comparador, que en els casos de desigualtat pot anar introduït per *de* o *que*. Les consecutives reben menys atenció (9 pàgines i mitja d'un capítol de més de 70 pàgines): se'n presenta tant una caracterització sintàctica com semàntica.

En el capítol 22 Manuel Pérez Saldanya presenta *Les relacions temporals i aspectuals* de manera molt clara, fent servir un mínim de bagatge teòric per definir els conceptes fonamentals, sobretot pel que fa a l'aspecte (tant en relació amb els temps verbals com amb l'anomenat aspecte lèxic o *Aktionsart*), i proporcionant anàlisis acurades dels usos en català. Hi ha referències mínimes a diferències dialectals, atès que el capítol es presta a consideracions generals. Tant els temps verbals (d'indicatiu i subjuntiu) com la discussió dels diferents tipus d'aspecte van acompanyats de quadres aclaridors. Aquesta temàtica es continua en el capítol 23, *Les perífrasis temporals, aspectuals i modals* redactat per Anna Gavarró i Brenda Laca. Les autores presenten un seguit de propietats sintàctiques que caracteritzen les perífrasis, però fan veure clarament que no constitueixen «una categoria discreta, sinó una classe difusa que no pot distingir-se netament ni de les formes verbals compostes ni de certes seqüències que solen considerar-se seqüències de dos verbs principals». Sobre la base d'una classificació de tipus interpretatiu, descriuen les perífrasis classificant-les com se sol fer en la majoria de tradicions gramaticals que s'han ocupat del tema: perífrasis temporals, aspectuals i modals. La descripció és clara i presenta uns quants casos de variació dialectal. El capítol 26 *Modificadors temporals i aspectuals* de Jaume Solà i Pujols conclou el tema. No es refereix als «modificadors de predicat, com ho serien els circumstancials de lloc o manera, el complement instrumental, etc. (que s'han tractat en el capítol 15), sinó als modificadors de tota l'oració i, més concretament, modificadors de les categories gramaticals de temps i d'aspecte, que afecten tota l'oració». Diversos quadres il·lustren l'exposició. L'autor fa referència a la variació dialectal i a les recomanacions de la llengua normativa. Un dels temes tractats tant des del punt de vista de la normativa com de les diferències dialectals, és «en/al + infinitiu». Explica que en aquells dialectes en els quals les dues construccions són possibles, la diferència és aspectual més que no pas temporal. Respecte a la construcció amb *al* (l'única existent en el català del Principat), que tendia a ser bandejada per la normativa, es limita a consignar que «actualment sembla en vies d'acceptació» i remet a Joan Solà. Quant als modificadors aspectuals, la descripció és breu però completa; malauradament no totes les categories aspectuals introduïdes ací (pàgs. 2917-2923) coincideixen amb les del capítol 22, així per exemple, els aspectes anomenats «celeratiu/proximatiu» i «genèric» em semblen de nova introducció.

En el capítol 24 *La negació*, M. Teresa Espinal es proposa veure «què expressa i com s'expressa la negació». Tots dos aspectes hi són presentats molt encertadament. El primer incorpora consideracions provinents de la lògica del llenguatge, explicades de manera molt clara. Del segon, sintaxi de la negació, rellevaré només l'anomenada «concordança negativa», pròpia de les llengües romàniques, segons la qual dues negacions explícites en una oració no s'anul·len necessàriament, sinó que s'interpreten com una única negació: per ex.: (108b) *Ningú no ens ha vist*, o (94a) *No he dit absolutament res*. El primer exemple incideix a més en les recomanacions fabrianes i de les gramàtiques normatives, en general, que fins i tot en el cas que un mot negatiu, com ara *ningú*, precedeixi el verb, recomanen que s'empri *no* avantposat al verb, és a dir, accepten (108b) *Ningú no ens ha vist*, i rebutgen *Ningú ens ha vist*. L'autora es distancia d'aquesta recomanació, atès que «la tendència en el llenguatge parlat actual i en el llenguatge dels mitjans de comunicació és a prescindir del marcador *no* quan els mots negatius apareixen en posició preverbal». De totes maneres, indica que si es focalitza el constituent negatiu, s'afavoreix la presència de *no*, mentre que se sol ometre *no* si hi ha un mot negatiu temàtic. Aquesta suposada contraposició la dóna com un fet, i la fonamenta només amb exemples de l'italià i amb l'anàlisi que Renzi i Salvi (1991) n'han fet. També l'anomenada «negació anticipada», segons la qual en (120b) *No crec que arribem puntuals*, la negació va de fet referida al contingut de la subordinada, és fonamentada amb l'anàlisi de l'italià feta per Renzi i Salvi. Encara que processos com l'anomenat *Neg-Raising*, proposats a finals dels anys 60, han estat posteriorment bandejats de la gramàtica generativa, no deixen de ser clars antecedents teòrics d'aquesta noció de «negació anticipada», i no hauria estat de més referir-s'hi.

En el capítol 25 *Subordinació i mode*, Josep Quer presenta amb molta claredat la pertinència que el concepte de modalitat té per a caracteritzar els usos dels modes gramaticals en contextos subordinats, específicament l'indicatiu i el subjuntiu. Considera correctament que el verdader repte consisteix a «explicar de manera coherent tots aquells casos on les dues opcions són possibles, és a dir, en els contextos on es dóna alternança d'indicatiu i subjuntiu.» La descripció se centra en les subordinades substantives, tenint també en compte les relatives i les adverbials. Per a poder explicar l'oposició indicatiu/subjuntiu parteix de la noció d'assertió: mentre que l'indicatiu és el mode assertiu, els subjuntius (tradicionalment volitiu i dubitatiu, més el suposat temàtic o factiu que hem vist en el capítol 19) apareixen en contextos no assertius. La descripció és en general molt encertada, recolzada amb exemples reals, però trobo discutible altra vegada l'anomenat subjuntiu temàtic (vegeu exemples com els de 24), perquè, com he dit més amunt, sembla confondre «pressuposició» i caràcter temàtic. També m'hi manquen referències a treballs rellevants dels anys setanta, encara que ací n'hi ha alguna, com per ex. *Fact* de Kiparsky & Kiparsky (1970).

Finalment, el capítol 31 sobre *Els connectors textuais i les interjeccions* de Maria Josep Cuenca conclou la sintaxi. Si podem afirmar que fins ací tots els capítols partien de la concepció segons la qual l'oració és la unitat bàsica a ser descrita per la sintaxi, i per tant l'oració és, des de la perspectiva dels seus diversos components, l'objecte d'estudi dels 30 capítols anteriors, aquest darrer capítol ultrapassa els límits de l'oració i representa una petita incursió en la lingüística del text. De totes maneres, s'ha de dir que connectors i interjeccions no tenen pas massa en comú, llevat del fet que en general ambdós tenen a veure amb textos orals i de registre col·loquial, les interjeccions sempre, els connectors, en part. L'autora es proposa donar-ne una descripció que inclogui aspectes gramaticals i d'ús i proposar una classificació dels connectors i les interjeccions del català. La presentació és encertada, però seria desitjable que l'autora s'hagués desentès, de manera encara més radical de com ho fa, de l'afirmació tradicional que «sintàcticament, una interjecció equival a una oració completa, encara que no es pot considerar una oració prototípica,» basada en la confusió entre oració i acte de parla o enunciat. Durant tot el llibre s'ha anat perfilant la noció d'oració en català de maneres molt precises, i hauria estat millor d'evitar aquesta imprecisió al final del llarg trajecte sintàctic.

Després de la part pròpiament sintàctica, hi ha un Índex Bibliogràfic a càrrec d'Ernest Rusiné, que conté les Referències dels exemples i una Bibliografia conjunta (amb els títols corresponents a

les bibliografies parcials dels tres volums). També hi ha un Índex de Matèries molt ben fet, a càrrec de Zulema Borràs Barber (sintaxi) i Maria Pilar Perea Sabater (fonètica, fonologia i morfologia), així com un Índex de Paraules.

Em resulta difícil fer una apreciació general sobre la sintaxi de la *GCC*, atès que conté tants temes, tants punts de vista i tantes teories, encara que sovint de manera «subliminal». Precisament atesa tanta varietat com la que la caracteritza, he de dir que la *GCC* és una obra excel·lent. En la part de sintaxi hi han participat 34 autors per a redactar 31 capítols. I malgrat la gran quantitat d'autors, de punts de vista i de teories, han assolit una molt bona unitat, tal com els directors es proposaven en el Pròleg. Així, pretenien assolir «una descripció que no es basés en cap metodologia específica i que fos assequible a un públic molt ampli». Ambdues pretensions han estat assolides plenament: tot i que la majoria dels autors parteixen d'una perspectiva que podríem caracteritzar com a generativista, és cert que molts dels postulats en els quals recolzen s'iniciaren en alguna de les diverses tendències d'aquest marc teòric, però han ultrapassat els límits d'aquesta teoria i han assolit carta de naturalesa dins d'altres teories, com ara dins de l'anomenada gramàtica cognitiva. D'altra banda, la lectura del llibre és relativament planera, tot i que alguns dels capítols requereixen un major esforç terminològic i d'antecedents lingüístics teòrics. S'ha de veure com un llibre de consulta, que pot aclarir als lectors molts punts dubtosos, tant de descripció, com de normativa i, en menys grau, de variació dialectal. Com a llibre que el lector llegeix de dalt a baix (com jo he hagut de fer per a poder escriure aquesta ressenya) conté moltes repeticions i reiteracions: molts dels capítols comencen definint les nocions des de la generalitat conceptual i això es repeteix capítol rere capítol. Però, naturalment, aquest defecte es converteix en virtut, si el lector està puntualment interessat en un determinat capítol, que així resulta autocontingut i suficientment explícit, sense que el lector hagi de fer massa salts de capítol en capítol per a entendre'n cada un d'ells.

Tal com els directors de l'obra volien, «aquesta gramàtica és eminentment descriptiva». En general, la teorització es manté a un nivell estrictament necessari, per a descriure els diversos fenòmens de manera científica i actualitzada, aprofitant la majoria de descobertes i d'assoliments de la lingüística teòrica i descriptiva dels darrers quaranta anys. Potser seria pertinent remarcar que els autors són en general professors i investigadors força joves: l'edat mitjana dels autors de la sintaxi és de 45 anys. És possible que concomitantment aquests fets (la descriptivitat i la joventut dels autors) siguin les raons per les quals he trobat a manca referències originals. Com ja he dit en relació als articles rellevants, les nocions d'assertió, factivitat, semifectivitat o pressuposició foren introduïdes dins de la lingüística descriptiva molt abans de finals dels anys vuitanta, tot i que les descripcions del català no se'n fessin ressò immediatament.

Tal com volia la direcció, s'ha aconseguit «la coherència global» i «la qualitat dels continguts». La direcció es proposà també assolir «unitat terminològica i conceptual». Això, en general, s'ha aconseguit, però potser es podria encara haver aprofundit més en alguns aspectes sobretot terminològics. És cert que són aspectes menors, però voldria tanmateix resumir-los (alguns han anat sortint en relació a algun dels capítols). Tot i que en la lingüística actual (sobretot de parla anglosaxona) se solen contraposar els complements d'una banda i els adjunts de l'altra, ací s'ha optat per la solució tradicional de considerar-los tots complements, de manera que tant el complement directe (CD) com el circumstancial o l'adjunt són complements per a la *GCC*. Naturalment, no era l'única alternativa a seguir, atès que en aquest context terminològic el mot «complement» acostuma a ser redundat. És interessant d'observar que l'altra terminologia de caire més modern ha entrat només en el capítol 15. Tot i que l'autora defineix tres tipus de complements (arguments, circumstancials i adjunts oracionals) sol contraposar arguments d'una banda amb complements de l'altra, i se sol referir a l'objecte directe (no al complement directe com fa la resta d'autors). Com ja he dit més amunt, les denominacions referides a l'aspecte són lleugerament diferents en els capítols 22 i 23 d'una banda i en el capítol (26) de l'altra. També l'esquema temporal del capítol 23 (pàg. 2691) es podria haver harmonitzat amb els dels capítols 22 (pàg. 2575) i 26 (pàg. 2913): en el capítol 23 s'utilitza «P» en el sentit de «precedeix» i «S» en el sentit de «segueix» (en el temps), mentre que en

els altres dos capítols, «P» es refereix al temps de «parla» (moment de referència dística) i «S» és el temps de la «situació» (moment en què es produeix la situació descrita pel predicat). En el cap. 11 «fins (i tot)» és caracteritzat com a quantificador pressuposicional, mentre que en el cap. 4 es considera un quantificador focal; també aquí hauria estat convenient unificar la nomenclatura, o fer explícites les diferències.

D'altres diferències són de metodologia o estil de la presentació. Hi ha capítols que contenen quadres il·lustratius, resums i conclusions, que ajuden el lector a formar-se una concepció més acurada dels continguts del capítol. La majoria, però, no contenen l'ajut dels quadres i molt pocs són els que han inclòs conclusions, o sia que molts d'ells s'acaben de manera un xic sobtada, sense recapitulacions, ni resums, ni comentaris finals. Quant als exemples il·lustradors, la majoria d'autors ha fet un esforç per trobar exemples en diverses fonts, literàries, periodístiques, etc., mentre que algun autor ha tendit, segons sembla, a acudir a la seva pròpia «collita», és a dir, a exemples inventats, atès que no dóna cap font per als exemples tractats. Crec que hauria estat convenient que tots els autors haguessin cercat enunciats existents en la producció en llengua catalana. Si un enunciat discutit en un cert capítol no ha estat escrit mai enlloc, potser seria millor prescindir-ne (o seguir cercant, que potser l'autor encara l'hauria pogut trobar).

Ara bé, aquests són arbrets esquistats dins d'un bosc molt ric i frondós, que no li treuen gens de riquesa ni de frondositat. Agraïm a tots els col·laboradors, autors i direcció la tasca duta a terme. Gràcies sinceres per aquest esforç gegantí que dota la nostra llengua de tota la serietat teòrica i descriptiva de la lingüística actual i que ens ajuda a veure definits i descrits la major part dels aspectes d'ús que a partir d'ara són més clars que no ho eren abans de l'existència de la *GCC*.